

တီဘီနှင့် အိပ်ချ်အိုင်ဗွီ/အေအိုင်ဒီအက်စ်

အိပ်ချ်အိုင်စီဆိုတာဘာလဲ။

What is HIV?

AIDS ခေါ် ခုခံအားကျဆင်းမှုကူးစက်ရောဂါကိုဖြစ်စေသော ဗိုင်းရပ်စ်ပိုးဖြစ်သည်။

အိပ်ချ်အိုင်ဗွီကူးစက်ပုံ

ကူးစက်ပုံ

- လိင်ဆက်ဆံခြင်း၊
- သွေးသွင်းခြင်း၊
- မသန့်ရှင်းသောဆေးထိုးအပ်၊ ဆေးထိုးပြွန်များ၊
- ကိုယ်အင်္ဂါအစားထိုးခြင်း
- မိခင်မှသန္ဓေသားသို့ကိုယ်ဝန်ဆောင် စဉ်၊ မွေးဖွား စဉ်၊
- မွေးဖွားပြီးမိခင်နို့တိုက်စဉ်တွင်၎င်း ကူးစက်နိုင်သည်။

HIV ပိုးကူးစက်ပြီးသူသည် အသက်သေဆုံးချိန်အထိ အခြားလူနာများကို ကူးစက်စေနိုင်သော အခြေအနေ တွင်ရှိပါသည်

အေအိုင်ဒီအက်စ်ဆိုတာဘာလဲ။

What is AIDS?

- HIV ပိုးကြောင့်ဖြစ်ပေါ်သော ရောဂါလက္ခဏာများ၊ အခြား ကူးစက်တတ်သော ရောဂါများ၊ (ဥပမာ_ တီဘီ) လက္ခဏာများ တပြိုင်တည်း ပေါ်ပေါက်ခံစား ရသော ရောဂါ ဖြစ်သည်။
- HIVပိုးကူးစက်ပြီး၊AIDSလက္ခဏာများပေါ်သည့်အချိန်အထိ ရောဂါပျိုးချိန် မှာ ရှည်ကြာတတ်ပါသည်။
- ကိုယ်ခန္ဓာ၏ **ခုခံမှုစွမ်းအားစနစ်ကို တဖြည်းဖြည်းဖျက်ဆီး၍** ခုခံအားကို ကျဆင်းစေသည်။
- HIV ပိုးကူးစက်ချိန်မှ (၂) နှစ်မှ (၉) နှစ်အထိ ရောဂါ လက္ခဏာ မပြဘဲ ရှိတတ်သည်။
- (၂) နှစ်ထက်စော၍ / (၉)နှစ်ထက်နောက်ကျ၍ လည်း AIDS အဆင့်ရောက်နိုင်သည်။

တီဘီနှင့်အိပ်ချပ်အိုင်ဖွဲ့ဆက်နွယ်ပုံ

- တီဘီရောဂါသည် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများတွင် ဖြစ်ပွားမှု အများဆုံး ကူးစက်ရောဂါဖြစ်ပါသည်။
- ကမ္ဘာ့လူဦးရေ၏ လေးပုံ တစ်ပုံခန့်မှာ တီဘီရောဂါပိုး ကူးစက်ခံရပြီးဖြစ်သည်။ ကိုယ်ခံအားကျဆင်းခြင်းမရှိသော သူများသည် တီဘီရောဂါပိုးကူးစက်ခံရပြီး ဘဝတစ်သက်တာတွင် **၁၀% ခန့် သာ** တီဘီရောဂါခံစားရသည်။
- ကျန်လူများတီဘီရောဂါပိုးကူးစက်သော်လည်း ရောဂါမခံစားရပါ။

တီဘီနှင့်အိပ်ချပ်အိုင်ဖွဲ့ဆက်နွယ်ပုံ

- HIV ပိုးကူးစက်ခံရပြီး၊ တီဘီရောဂါကူးစက်လျှင် အလွယ်တကူ တီဘီရောဂါဝေဒနာရှင်ဖြစ်နိုင်သည်။
အခြားသူများသို့အလွယ်တကူကူးစက် နိုင်သည်။
- PLHIV လူနာများ သည် ကိုယ်ခန္ဓာခုခံမှု စွမ်းအား ကျဆင်းမှုကြောင့် တစ်နှစ်အတွင်း (၁၀%) ခန့်သည် တီဘီအဆင့်သို့ ရောက်ရှိနိုင်သည်။
တီဘီရောဂါဖြစ်ရန် အခွင့်အရေးမှာ ၅၀% ခန့်ရှိနိုင်သည်။
- အိပ်ချပ်အိုင်ဖွဲ့ပိုးရှိသူများ၏ ၄၀-၅၀% သည် တီဘီကူးစက်လျက်ရှိသည်။
- နှစ်စဉ်တီဘီလူနာများအနက် ၉%သည် HIV ပိုးကူးစက်ခံရလျက်ရှိပါသည်။

အိပ်ချ်ဗွီပိုးရှိသောတီဘီလူနာများ၏ ရောဂါလက္ခဏာများ Clinical Presentation of HIV-related TB

- အိပ်ချ်ဗွီပိုးရှိသူများ၏ တီဘီရောဂါလက္ခဏာများမှာ ကိုယ်ခံအားကျဆင်းမှုပေါ်တွင် မူတည်သည်။
- အခြားသော ရောဂါ/အဆုတ်ရောဂါများနှင့် မှားယွင်းတတ်သည်။
- သလိပ်ပိုးမတွေ့အဆုတ်တီဘီနှင့် အဆုတ်ပြင်ပတီဘီများ အဖြစ်များသည်။

အိပ်ချ်အိုင်စွီပိုး ကူးစက်ခံရပြီး ခုခံအားကျဆင်းမှု အစောပိုင်းကာလများတွင်

- ချောင်းဆိုးခြင်း (cough)
- သလိပ်ထွက်ခြင်း (expectoration)
- တဖြည်းဖြည်းပိန်ချုံးလာခြင်း (weight loss)
- +/- ကိုယ်အပူချိန်တက်ခြင်း (fever)
- ညဘက်ချွေးထွက်ခြင်း (night sweating)
- အစားအသောက်ပျက်ခြင်း (Loss of appetite)
- အသက်ရှူမဝခြင်း (breathlessness)
- ကျောရင်အောင့်ခြင်း (chest pain)
- သလိပ်ပိုးတွေ့

ခုခံအားကျဆင်းမှု များလာသော နောက်ပိုင်းကာလများတွင်

- တဖြည်းဖြည်းပိန်ချုံးလာခြင်း (weight loss)
- ကိုယ်အပူချိန်တက်ခြင်း (fever)
- သလိပ်ပိုးမတွေ့နိုင်

ချောင်းဆိုးသွေးပါခြင်း (Haemoptysis) သည်
အိပ်ချ်အိုင်ဗွီပိုးတွေ့ တီဘီလူနာများတွင် ဖြစ်လေ့မရှိပါ။

ဓာတ်မှန်

- အစောပိုင်းကာလများတွင်
  - အဆုတ်၏အပေါ်ပိုင်းတွင် ဖြစ်ပွားခြင်း
  - အဆုတ်နှစ်ဘက်လုံးတွင် ဖြစ်ပွားခြင်း
  - အဆုတ်အတွင်း အခေါင်းပေါက်များ ဖြစ်ပွားခြင်း
- နောက်ပိုင်းကာလများတွင်
  - အဆုတ်၏အောက်ခြေတွင် ဖြစ်ပွားခြင်း
  - အဆုတ်အညှာရှိအကျိတ်များ ကြီးခြင်း
  - အဆုတ်အတွင်း အခေါင်းပေါက်များ နည်းခြင်း/မရှိခြင်း
  - ပုံမှန်အတိုင်းရှိနေခြင်း

အဆုတ်ပြင်ပတီဘီ

- အကျိတ်တီဘီ
- အဆုတ်အမြှေးအတွင်း ရေဝင်ခြင်း
- နှလုံးအမြှေးအတွင်း ရေဝင်ခြင်း
- ဦးနှောက်အမြှေးရောင်ခြင်း
- ရောဂါလက္ခဏာများမှာ အိပ်ချ်အိုင်ဗွီပိုးမရှိသူများနှင့် ကွဲပြားခြားနားမှု မရှိပါ။

အိပ်ချပ်အိုင်ဗွီပိုးရှိသော လူနာများတွင် တီဘီရောဂါရှာဖွေပုံ

- အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်းအနေဖြင့် GeneXpert စက်ဖြင့်စစ်ဆေးခြင်းဖြင့် တီဘီရောဂါရှာဖွေခြင်းကို စံထားဆောင်ရွက်
- ကိုယ်ခံအားသိသိသာသာမကျဆင်းသေးပါက သလိပ်စစ်ဆေးခြင်း၊ ဓါတ်မှန်ရိုက်ခြင်းဖြင့် ရောဂါရှာဖွေတွေ့ရှိနိုင်သည်။

- သို့ရာတွင် HIV/AIDS အဆင့်လူနာများတွင် သလိပ်ပိုး တွေ့နှုန်း နည်းသောကြောင့် သလိပ် စစ်ဆေးခြင်းနည်း (Direct microscopy) ပြုလုပ်လျှင် အခက်အခဲတွေ့နိုင်သည်။
- ထို့အတူ ဓါတ်မှန်ရိုက်လျှင်လည်း သာမန်အတိုင်း တွေ့ရမည် မဟုတ်။
- ထို့ကြောင့် ယခုအခါ HIV ပိုးကူးစက်ခံထားရသူများကို တီဘီရောဂါ လက္ခဏာများရှိ/မရှိမေးမြန်း၍ **GeneXpert စက်ဖြင့်စစ်ဆေးခြင်း** တို့ကိုဆောင်ရွက်၍ ရှာဖွေပေးလျက်ရှိသည်။

အိပ်ချပ်အိုင်ဗွီပိုးရှိသော တီဘီလူနာများတီဘီရောဂါကုသပျောက်ကင်းပါသလား။

- HIV ပိုးမရှိသော တီဘီလူနာများကဲ့သို့ HIV ပိုးရှိသော တီဘီလူနာများကို အချိန်တိုကုထုံး (Short course chemotherapy) နှင့် ကုသမှုပေးနိုင်သည်။
- လုံလောက်သောအချိန်ကာလ (ဥပမာ - ၆ လ/၈လ)၊ မှန်ကန်သော ဆေးအချိန်အဆဖြင့် ကုသလျှင် **တီဘီရောဂါပျောက်ကင်းနိုင်သည်။**
- သို့သော် ဆေးမတည့်သောလက္ခဏာများသည် HIV ပိုးမရှိသော တီဘီလူနာများထက် ပိုမိုတွေ့ရှိရသည်။
- HIV ပိုးရှိသောတီဘီလူနာများတွင် အခြားလက္ခဏာများနှင့် ကူးစက်လွယ်သောရောဂါများဖြစ်ပေါ်တတ်သဖြင့် ရောဂါပျောက်ကင်းရန် ခန့်မှန်းမှု (Prognosis) သည် HIVပိုးမရှိသော လူနာများထက်နိမ့်ကျသည်။

TB Preventive Treatment (TPT) for PLHIV

- အိပ်ချ်အိုင်စီပိုးကူးစက်ခံထားရပြီးသော လူနာအားလုံး HIV clinic သို့ လာရောက်ပြသသည့် အခါတိုင်း Daily OPD Register မှတ်သား၍
ချောင်းဆိုးခြင်း၊ ဖျားခြင်း၊ ကိုယ်အလေးချိန်ကျခြင်း၊
ညဘက်ချွေးအလွန်အမင်းထွက်ခြင်း စသည့် လက္ခဏာများ ရှိ/မရှိ
မေးရမည်။
- ရောဂါလက္ခဏာတစ်ခုနှင့် အထက်ရှိပါက
တီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးဌာနသို့ ညွှန်းပို့စာဖြင့် ညွှန်းပို့ရမည်။

TB Screening ပြုလုပ်စဉ် တီဘီရောဂါ လက္ခဏာများမရှိလျှင်
သော်လည်းကောင်း၊ တီဘီ ဌာနတွင် ဓါတ်မှန်ရိုက်ခြင်း၊
သလိပ်စစ်ဆေးခြင်း တို့ဖြင့် စမ်းသပ်စစ်ဆေး၍
တီဘီပိုးမတွေ့ခြင်း၊ ဓါတ်မှန်ပုံမှန်ဖြစ်ခြင်းတို့ တွေ့ရှိလျှင် **TPT**
Eligibility Assessment ပြုလုပ်ရမည်။

- တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားသည့်လက္ခဏာရှိခြင်း၊ အရက်အလွန်အကျွံသောက်ခြင်း နှင့် နာတာရှည်အသည်းရောင်ရောဂါစသည်တို့မရှိမှသာ **TPT Eligible** ဖြစ်သည်ဟုသတ်မှတ်ရမည်။
- ART သောက်နေသော PLHIV လူနာများအတွက် TPT ဆေးရရှိရန်အတွက် NAP မှ တာဝန်ယူဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။
- သလိပ်ပိုးတွေ့ အဆုတ်တီဘီလူနာနှင့် အတူနေသည့် အသက်(၅)နှစ်အောက် ကလေးများကို တီဘီရောဂါရှိ/မရှိ စစ်ဆေးပြီး ရောဂါမရှိပါက TPT ပေးရန် စီစစ်၍ ကုသမှုပေးရမည်။

ART (Anti-retroviral Therapy)

တီဘီဆေးကို ဦးစွာပေးပြီး စောနိုင်သမျှစောစော ART ကို ပေးရမည်။

- TB/HIV ယှဉ်တွဲခံစားနေရသောလူနာများသည် active TB disease ရှိပါက CD4 count မည်မျှပင်ဖြစ်စေကာမူ ART ဆေးပေးရမည်။